

Секційний напрямок: Банківська справа

ЗОЛОТАРЬОВА О.В.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку
Дніпродзержинський державний технічний університет,
м. Дніпродзержинськ, Україна*

ФЕДЧЕНКО І.А.

магістрантка, Дніпродзержинський державний технічний університет

КАТЕГОРІАЛЬНА ВИЗНАЧЕНІСТЬ ПОРТФЕЛЬНОГО КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

Кризові явища у вітчизняній економіці призводять до погіршення якості кредитних портфелів банків, накопичення суми простроченої кредитної заборгованості клієнтів та, як наслідок, до вилучення значних сум коштів з обороту для формування все більшого обсягу резервів на покриття можливих втрат від кредитних операцій.

Про даний факт свідчать дані офіційного сайту Національного банку України, які характеризують динаміку і склад кредитного портфеля комерційних банків України в 2007-2014 рр. Так, з 2007 р. по 2014 р. обсяг кредитного портфеля в цілому збільшився в 3,58 рази. Кредити фізичним особам зросли в 2,2 рази, а юридичним особам - в 4,5 рази. Але збільшення темпів кредитування супроводжувалось зростанням проблемних кредитів та простроченої заборгованості за кредитами, питома вага яких зросла на 01.11.2014 р. до 11,5%, що є найбільшим показником за весь наведений період, що слід вважати негативним фактом, пов'язаним з недостатньою увагою до своєчасного виявлення та оцінки кредитних ризиків, а також побудови дієвої системи їх управління.

Відповідно, на сучасному етапі розвитку банківської діяльності

проблема нівелювання негативних наслідків кредитного ризику є дуже актуальною. Необхідно додати, що у зв'язку з тим, що кредитні операції продовжують залишатись основним джерелом доходів для вітчизняних банків, але при цьому їх висока дохідність супроводжується підвищеним ризиком, банки змушені постійно вдосконалювати стратегію і тактику своєї кредитної діяльності, переглядати методи оцінки та мінімізації кредитного ризику.

Тільки обґрунтована концепція управління кредитним ризиком дозволить банку вижити й розвиватись в обраному напрямку, а також не зазнавати надмірних витрат. Для формування такої концепції обов'язковою умовою є, перш за все, чітке визначення змісту кредитного ризику як об'єкта управління, структуризація факторів, які обумовлюють зміну його рівня та вдосконалення існуючих підходів щодо оцінювання та зниження величини кредитного ризику.

Дискусійність у трактуванні поняття «кредитний ризик» в сучасній економічній науці, на нашу думку, викликана наявністю різних кутів зору на причини його виникнення й особливості прояву.

Зокрема, М. Денисенко характеризує кредитний ризик як ймовірність збитків у зв'язку з несвоєчасним поверненням позичальником основного боргу і відсотків за ним [1, с. 240].

О. М. Петрук визначає кредитний ризик як можливість того, що в певний момент часу вартість кредитної частини банківського портфеля активів зменшиться у зв'язку з неповерненням, неповним або несвоєчасним поверненням кредитів, наданих банком [2, с. 282]. Як бачимо, такі точки зору кардинально відрізняються між собою.

І. Демчик визначає кредитний ризик як потенційну можливість втрати сум основного боргу й відсотків по ньому, що виникає в результаті порушення цілісності руху вартості під впливом різноманітних ризикоутворюючих факторів (неповернення кредиту у зв'язку зі злиттям

або поглинанням, банкрутством, шахрайством та ін.) [3, с. 5].

Базуючись на теорії систем, кредитний ризик визначається як сукупність об'єкта, предмета, суб'єкта (суб'єктів), які управляють (управляються) за допомогою застосування комплексів взаємозалежних методів (установлення лімітів кредитування, визначення ціни кредиту, організація кредитної справи) і використання достатнього ресурсного забезпечення (грошового, інформаційно-аналітичного, кадрового й ін.)

В «Методичних вказівках НБУ з інспектування кредитів «Система кількісної оцінки ризиків», які затверджено Постановою НБУ від 15.03.2004 № 104, кредитний ризик визначено як наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, що виникає через неспроможність сторони, яка взяла на себе зобов'язання виконати умови фінансової угоди.

Отже, одні автори включають в поняття “кредитний ризик” загрозу несплати позичальником основного боргу і процентів, інші – пов'язують ризик із прибутком, який отримує банк (наприклад, кредитний ризик – це можливе падіння прибутку банку і навіть втрата частини акціонерного капіталу в результаті неспроможності позичальника гасити і обслуговувати борг.

Синтезоване бачення наведених підходів наведено на рис. 1.

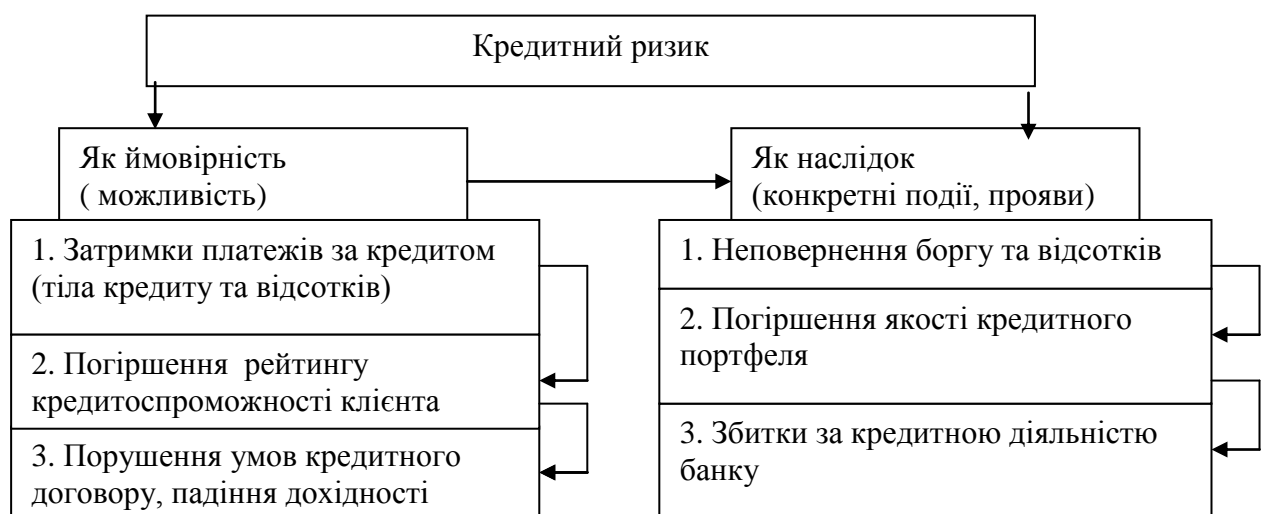

Рис. 1. Базові ознаки категорії «кредитний ризик» як об'єкта управління

Враховуючи різноманіття прояву кредитного ризику, для більш точного трактування його сутності, доцільно врахувати джерела, які його зумовлюють, оскільки даний ризик може виникати з різних причин.

Достатньо поширеним є їх поділ на наступні: макроекономічні (економічна криза, падіння обсягів виробництва, інфляція, порушення потоків платежів, недосконалість законодавчої бази, політична нестабільність); фактори пов'язані із позичальником (втрата право- чи дієздатності, фінансова нестійкість, невідповідність термінів руху грошових потоків, нецільове використання коштів); фактори, пов'язані із банком (недосконалі технологія кредитування, невірне визначення вартості застави по кредиту, недостатня або надмірна диверсифікація кредитного портфеля, помилки персоналу [1, с. 14].

За іншим підходом розрізняють: фактори, які мають зовнішній характер виникнення і пов'язані з можливістю реалізації кредитного ризику через дії, що не залежать від діяльності персоналу банку; фактори, які мають внутрішній характер пов'язані з помилками персоналу, допущеними в ході оформлення кредитної документації [4, с. 40].

На думку О. Ковальова, кредитний ризик діяльності банку виникає на основі об'єктивних та суб'єктивних чинників. Перші спричинені невизначеністю, притаманною банківській діяльності, другі – особливостями прийняття рішень зацікавленими особами [5, с.40].

Г. Партин вважає, що фактори, які впливають на кредитний ризик, можуть бути контрольованими - залежать від рішень управлінського впливу, які є прорахунками банку та неконтрольованими - обумовлені об'єктивним проявом випадковості та є поза впливу банку [6, с. 65].

Систематизуючи наведені підходи, доцільно вважати, що кредитний ризик виникає, по-перше, внаслідок зовнішніх змін, які обумовлюються клієнтом, об'єктом застави, гарантом або макросередовищем, та, по-друге, в процесі функціонування банку через недостатній контроль за

здійсненими кредитних операцій, проблеми з персоналом та помилки керівництва, тощо.

Отже, на нашу думку, ключовим аспектом при уніфікації існуючих підходів до визначення дефініції портфельного кредитного ризику має стати поєднання наявних джерел (зовнішніх і внутрішніх) виникнення такого ризику (ймовірність) та обов'язкового розкриття наслідків (подій), до яких може призвести кредитний ризик, і які, в свою чергу, виступатимуть його проявами і головними ознаками.

Відповідно, можемо дати наступне визначення портфельного кредитного ризику – це ймовірність того, що в майбутньому через вплив системи негативних зовнішніх (пов'язані з позичальником, предметом застави, гарантією та негативним впливом макросередовища) та внутрішніх (пов'язані з поточною діяльністю банківської установи та її забезпеченням) чинників не буде вчасно повернено кредитний борг та відсотки за ним, погіршиться якість кредитного портфеля та буде отримано збиток за кредитною діяльністю банку.

Література.

1. Кредитування та ризику : навч. посіб. / Під ред. М. П. Денисенко. – К. : Професіонал, 2008. – 480 с.
2. Петрук О.М. Банківська справа : навч. посіб. / Петрук О.М. – К. : Кондор, 2004. – 461 с.
3. Демчик І. Управління кредитним ризиком / І. Демчик // Банківський менеджмент. – 2008. – №8. – С. 5-13.
4. Кузнецова Л.В. Кредитний менеджмент: навч. підруч. [Текст] / Л.В. Кузнецова. - Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2007.-332 с.
5. Дмитренко М. Г. Кредитування і контроль : навч.-метод. посіб. [Текст] / М.Г. Дмитренко. – К. : Кондор, 2009. – 296 с.
6. Партин Г.О. Внутрішньобанківське регулювання кредитних ризиків : монографія / Г.О. Партин, Л.Я. Слобода. – К. : УБС НБУ, 2007. – 254 с.